

значною мірою пов'язана з керівницькою діяльністю професора Оборотова Ю. М., який будучи завідувачем кафедри загальнотеоретичної юриспруденції НУ «Одеська юридична академія», доклав багато зусиль, щоб ця дисципліна увійшла в навчальний процес НУ «ОЮА». Безумовно, впровадження навчального курсу «Соцієтальна правова цілісність» в систему юридичної освіти, має відіграти свою позитивну роль в розвитку теоретичних досліджень із загальнотеоретичної, гендерної, ювенальної та соціальної юриспруденції.

Ключові слова: Оборотов Ю. М., соцієтальна правова цілісність, нова дисципліна, соцієтальна юриспруденція, гендерне право, ювенальне право, соціальне право.

Ключевые слова: Оборотов Ю. Н., социетальная правовая целостность, новая дисциплина, гендерное право, ювенальное право, социальное право.

Key words: Oborotov Y. N., societal legal integrity, new discipline, gender law, juvenile law, social law.

Аленін Юрій Павлович

*Національний університет «Одеська юридична академія»
професор кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України*

Мурзановська Аліна Владиславівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Дослідження будь-якого об'єкта наукового пізнання передбачає наявність відповідного інструментарію – методології. Сьогодні актуальність розробки проблем методології кримінально-процесуальної

науки обумовлена передусім широкомасштабними та кардинальними змінами у вітчизняному кримінальному процесуальному праві, що покликані привести його у відповідність до європейських і міжнародних стандартів, крім того, це викликано також і стрімким розвитком науково-технічної революції, швидким оновленням знань, збільшенням обсягу наукової та науково-технічної інформації, що потребує не тільки уточнення, а й перегляду в кримінальній процесуальній доктрині основних понять і категорій за допомогою оновленої методології. І на наше переконання є однією з основних тенденцій розвитку науки кримінального процесуального права [див.: 1, с. 285–310].

В свою чергу, оновлення методології кримінально-процесуальної науки має відбуватись з врахуванням змін уявлень про зміст і роль сучасної юриспруденції в цілому, що, як зазначає Ю. М. Оборотов, багато в чому визначається розвитком її центральної ланки, якою виступає загальнотеоретична юриспруденція, яка стверджує сучасну методологію дослідження, виводить на зміни в категоріальному апараті юриспруденції [доклад.: 2, с. 3–7].

Можливості сучасної методології дозволяють юриспруденції перейти від вивчення станів її об'єкта, тобто права і держави, до досягнення цього об'єкта в його змінах і перетвореннях. Не випадково, що у самому розумінні методології як науки про методи помітним стає рух від цього інструментального бачення її призначення до функціональних особливостей методологічного інструментарію. Можна вважати, що відбувається становлення такої методології юриспруденції, в якій для досягнення сучасного правового і державного життя відбувається перехід до наповнення відповідними конструктами змісту методології юриспруденції, визначення її рівнів, напрямків і сфер використання [3, с. 75].

І головне, що далі підкреслює Ю. М. Оборотов, у цілому йде процес затвердження нової парадигми методології юриспруденції як стійкої дослідної бази, забезпеченої філософськими, загальнотеоретичними і галузевими досягненнями. Тому обмеження методології юриспруденції сферою філософії права або загальнотеоретичної юриспруденції, з його точки зору, не може бути прийнятним. Якщо

методологія визначає взаємодію об'єкта дослідження і юридичної науки, то це стосується різних юридичних наук. У цьому плані можна говорити про методологію історії держави і права, методологію конституційного права, методологію кримінального права тощо [див.: 3, с. 75–76]. Додамо також методологію кримінального процесуального права.

Проте, на жаль, сьогодні, на відміну від методології загально-теоретичної юриспруденції, розробленню методології науки кримінального процесуального права присвячена недостатня увага вчених, хоча зрозуміло, що можливість отримання результатів досліджень проблем кримінального процесуального права, які будуть мати теоретичне та практичне значення, залежить в першу чергу від застосування належної методології наукових досліджень, на що нами вже неодноразово зверталась увага [див., наприклад: 4, с. 18–19].

Сучасну методологію юриспруденції, як зазначає Ю. М. Оборотов, становлять різні підходи, такі як: антропологічний, аксіологічний, цивілізаційний, синергетичний і герменевтичний. По суті, кожен з названих підходів визначає стратегію дослідних пошуків у взаємозв'язку юриспруденції з правом і державою [3, с. 86]. До основних підходів, що становлять перший рівень методології наукових досліджень, що мають важливе значення при дослідженні проблем кримінального процесу, також можна віднести наступні: феноменологічний, комунікативний, інформаційний, функціонально-інструментальний та діяльнісний. Серед методів наукових дослідження доцільно виділити загальнонаукові та спеціальні, виокремлюючи серед них: емпіричні, загальнологічні, евристичні, спеціальні.

Крім того, загальнотеоретична юриспруденція постійно поповнює свій категоріальний апарат та інструментарій, саме вона використовує принцип юридизації для включення в свою дослідницьку сферу досягнень з інших сфер людського знання, наприклад, антропології, герменевтики, синергетики і т. п. і, таким чином, вона є не тільки дослідницькою сферою, а й сферою закріплення і подальшого затвердження юридизованих положень у всій системі юридичної на-

уки (юриспруденції) [див.: 2, с. 3–7], що знаходить своє відображення і на галузевому рівні [доклад. див.: 4, с. 22–25].

Незважаючи на те, що право виступає визначальною сферою в збереженні традицій, воно неминуче передбачає оновлення і зміну цих традицій, становлення нововведень, їх закріплення і використання на різних рівнях правового буття: від правосвідомості і правових норм, до правовідносин і правової поведінки [5, с. 210]. Так, підкреслюється, що для національного права стратегічне значення має правова інновація, виражена в проектах Ради Європи про відповіді на насильство в повсякденному житті демократичного суспільства, шляхом використання медіації між жертвою і правопорушником, що виражається в утвердженні відновного правосуддя. При цьому відновне правосуддя як нова модель реагування на злочинну поведінку, враховуючи баланс інтересів жертви, правопорушника та суспільства, є правовою інновацією [див.: 5, с. 211–212], а отже потребує свого осмислення та дослідження і на галузевому рівні, саме тому нами була приділена значна увага цим питанням [див., наприклад: 6; 1, с. 286, 297–301].

В цілому сучасний стан методології кримінально-процесуальної науки може бути охарактеризований як перехід від моністичної методології до філософсько-методологічного плюралізму [4, с. 26]. Доцільним є виділення в структурі методології кримінально-процесуальної науки певних рівнів, а саме: загальні філософсько-світоглядні підходи, які становлять основу пізнання і визначають стратегію дослідження; загальні принципи, що поширюють свою дію на всі об'єкти пізнання у конкретній галузі знань; загальнонаукові методи, за допомогою яких можна надати об'єкту пізнання загальну характеристику; конкретно-наукові методи, за допомогою яких об'єкт пізнання конкретизується з урахуванням розробок конкретної науки або вчення, сформованого в її межах.

Серед основних тенденцій розвитку методології вбачається можливим виокремлення проблематики методологічної оптики та процесу методологування, який носить індивідуальний характер

та полягає у використанні методологічних принципів, підходів та методів [див.: 2, с. 6; 4, с. 25–27].

Підсумовуючи, ще раз підкреслимо, що в цілому, оновлена методологія наукових досліджень проблем кримінального процесуального права має забезпечити комплексний розвиток кримінально-процесуальної науки, раціональне застосування раніше отриманих результатів, вироблення нових науково обґрунтованих теоретичних положень, а також пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення кримінального процесуального права та практики його застосування.

Література

1. Murzanovska A. V. The main tendencies of the development of the science of criminal procedure in Ukraine in the current conditions. *Legal science and education in Ukraine and EU countries: a paradigm shift*: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. 488 p. P. 285–310.
2. Оборотов Ю. М. Передмова: формування синтагми загально-теоретичної юриспруденції. *Методологія та інноватика загально-теоретичної юриспруденції: монографія* / за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2019. 420 с. С. 3–7.
3. Оборотов Ю. М. Рівні та сфери методології юриспруденції. *Креативність загально-теоретичної юриспруденції: монографія* / за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2015. 488 с. С. 74–86. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3295/Oborotov_Kreativ_Print.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Аленін Ю. П., Мурзановська А. В. Методологія кримінально-процесуальної науки: сучасний стан та перспективи розвитку. *Право України*. 2019. № 9. С. 17–30.
5. Оборотов Ю. М. Напрями інноватики загально-теоретичної юриспруденції. *Методологія та інноватика загально-теоретичної юриспруденції: монографія* / за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2019. 420 с. С. 210–221.
6. Мурзановська А. В. Відновне правосуддя: окремі методологічні аспекти досліджень правового регулювання та практики застосування в Україні. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.)* / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 288–291.

Ключові слова: наукове пізнання, методологія, рівні методології, методологічний підхід, методи.

Ключевые слова: научное познание, методология, уровни методологии, методологический подход, методы.

Key words: scientific cognition, methodology, levels of methodology, methodological approach, methods.

Гетьман-Павлова Ирина

Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики»

*доцент кафедры правового регулирования бизнеса,
кандидат юридических наук, доцент*

ИНТЕРПЕРСОНАЛЬНЫЕ КОЛЛИЗИИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ

Коллизии законов по кругу лиц лежат в основе интерперсонального права (*interpersonal law*), проблематика которого тесно связана с международным частным правом (далее – МЧП). Классическое МЧП основано на коллизии законов в пространстве – решение вопроса о выборе применимого правопорядка означает выбор пространственно лучшего закона, наиболее тесно связанного с отношением. Однако исторически МЧП формировалось не только на основе принципа территориальности, но и принципа «персональности», учитывающего коллизии законов по кругу лиц, т.е. применение того правопорядка, носителем которого является субъект отношения. Принцип личного, персонального права при зарождении МЧП играл не меньшую роль, чем принцип территориальности, а в раннем Средневековье занимал более значимые позиции [4, с. 202]. Кроме того, различные персональные системы обычно распространяются на территорию нескольких государств, соответственно, существует возможность трансграничного расширения персональных правовых систем, что привносит в соответствующие отношения иностранный элемент, характерный для МЧП.

В литературе интерперсональное право определяют как совокупность правовых норм, регулирующих положение различных